

DOI: 10.7596/taksad.v6i3.769

Citation: Sarıköse, S. (2017). Sultan II. Mahmud Döneminde Safranbolu’da Muhtarlık Teşkilatının Kurulması. Journal of History Culture and Art Research, 6(3), 337-357. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i3.769>

Sultan II. Mahmud Döneminde Safranbolu’da Muhtarlık Teşkilatının Kurulması

Establishing of Mukhtar Organization in Safranbolu in the Period of Sultan Mahmud II

Selma Turhan Sarıköse¹

Abstract

Sultan Mahmud II period is known as the period of reforms in Ottoman history. In spite of the important political problems inside and outside that have taken place, important arrangements have been made in the structure of the state in this period. The central organization, army, education and provincial administration have been reorganized. As the *timar* administration was abolished in the provincial administration in this period. The change of the provincial system towards the provincial system and the establishment of the *mukhtar administration* became effective. With the removal of the province organization, *mukhtars* were assigned instead of the imams who were unable to fulfill their obligatory mandate to increase the immigration to Istanbul. After the establishment of the *mukhtar* organization in the province first in Kastamonu province. Safranbolu is one of the first residential areas where the *mukhtar* organization was established. Safranbolu was located within the borders of Kastamonu province during this period. In this study, the establishment of the *mukhtar* organization in the center of Safranbolu and it’s surroundings the first elected *mukhtars* were evaluated within the archive documents.

Keywords: Mukhtar, Administration, Sultan Mahmud II, Safranbolu.

¹ Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Turkey. E-mail: selmatsarikose@karabuk.edu.tr

Öz

Sultan II. Mahmud dönemi Osmanlı tarihinde reformlar dönemi olarak bilinmektedir. Yaşanan önemli iç ve dış siyasi sorunlara rağmen bu dönemde devletin teşkilat yapısında önemli düzenlemeler yapılmıştır. Merkez teşkilatı, ordu, eğitim ve taşra idaresi yeniden organize edilmiştir. Taşra idaresinde bu dönemde tımar teşkilatı kaldırıldığı gibi eyalet sisteminin vilayet sistemine doğru değişimi ve muhtarlık idaresinin kurulması taşrada yeniden düzenin sağlanmasında etkili olmuştur. Tımar teşkilatının kaldırılması ile İstanbul'a göçün artması idari düzenlemeyi zorunlu kılmış, görevini yerine getiremeyen imamlar yerine muhtarlar görevlendirilmiştir. İstanbul'dan sonra muhtarlık teşkilatı taşrada ilk önce Kastamonu vilayetinde kurulmuştur. Safranbolu bu dönemde Kastamonu vilayet sınırları içinde olup, muhtarlık teşkilatının kurulduğu ilk yerleşim yerlerinden biridir. Bu araştırmada Safranbolu'da muhtarlık teşkilatının kurulması ve seçilen ilk muhtarlar arşiv belgeleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhtar, İdare, Sultan II. Mahmud, Safranbolu.

Giriş

Sultan II. Mahmud'un (1808-1839) saltanatının 1826-1839 yılları Osmanlı Devleti'nin yönetim yapısı ve anlayışında köklü yeniliklerin yapılmaya başlandığı bir dönemdir². Özellikle 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra devlet otoritesi büyük ölçüde yeniden düzenlendi³. Sultan II. Mahmud tahta çıktığında devletin çeşitli eyaletlerinde taşrada yarı bağımsız âyânlar türemişti. Alemdar Mustafa Paşa'nın ölümünden sonra da âyânlar, merkezi çok fazla dikkate almıyordu. Âyânların bir kısmı zor kullanılarak ortadan kaldırıldığı gibi bazıları da başka yerlere sürülmek suretiyle etkisizleştirilmeye çalışıldı. Bu esnada Anadolu ve Rumeli'de isyanlar çıktı. Bu sebeplerden bu dönemde merkezin daha da kuvvetlendirilmesi için önemli adımlar atıldı. Taşrada valilerin elindeki birçok yetki alındığı gibi kendilerine maaş bağlanmak suretiyle memur durumuna getirildiler. İstanbul'dan başlamak üzere halkın hükümetle olan ilişkilerini düzenlemek için muhtarlık teşkilatı da bu dönemde kuruldu⁴. Sultan II. Mahmud, âyânlarla olan mücadelesi sonrasında devlet otoritesini memleketin genelinde tesis etmeyi büyük ölçüde başardı. Kavalalı Mehmed Ali

² Bilal Eryılmaz, *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yay., İstanbul, 2006, s. 218.

³ Stefan Yerasimos, "Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine", *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, (Halil İnalcık- Mehmet Seyitdanlıoğlu) Phoenix Yay., Ankara, 2006. s. 350.

⁴ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.V, TTK Yay., Ankara, 1995, s. 154-155.

Paşa isyanı gibi birkaç konuda başarılı olamadı⁵. Devrinde yaşanan bütün felaketlere rağmen kuvvetli bir idare kurulması yönünde önemli adımlar atıldı⁶.

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile Sultan II. Mahmud dönemine damga vuran reformların önü açılmış oldu. Bu dönemde modern bir ordu ve nezâretlerin teşkili, bürokrasinin oluşumu ve memurlarla ilgili düzenlemeler, eğitim, sağlık ve kılık kıyafet gibi birçok alanda düzenlemeler birbirini izledi. Taşrada tımar teşkilatının kaldırılması taşra idaresi için yeni bir dönemi de başlatmış oldu⁷. Sultan II. Mahmud döneminde ülke idaresinde yapılan önemli yeniliklerden birisi de muhtarlıkların kurulmasıdır. Muhtarlık teşkilatı kuruluncaya kadar köylerde “*ihtiyar*”, “*kethüda*” bazen de “*muhtar*” adı verilen kimseler köyü temsilen bazı görevleri yerine getirmekteydiler. Şehirlerde aynı görevleri mahallelerde imamlar yerine getirmekteydi⁸. Gayr-i Müslim tebaanın yaşadığı mahallelerin yönetimi “*kocabaş*” ve “*papaz*”lara bırakılmıştı⁹. XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar mahallenin yöneticisi imam, haham veya papazdı. Haham ve papaz, hahambaşı ile patrikhaneye karşı sorumlu iken imamlar ise kadıya karşı sorumluydu. İmamların kadıyla olan hiyerarşik ilişkisi kadıların güvenlik ve beledi hizmetlerinin elinden alınmasıyla değişmiştir¹⁰. İmamların en önemli görevi mahalle sakinlerine vergilerin paylaştırılması ve toplanmasıydı¹¹. II. Mahmud, ıslahatların uygulanmasında kocabaşlardan yararlanmıştı. Doğum ve ölüm kayıtları gibi gayr-i Müslim tebaaya verilecek olan mürur tezkireleri kocabaşlar tarafından verilirdi. Ayrıca 1831'den sonraki nüfus sayımlarında gayr-i Müslimlerin nüfus defterlerinin tanziminde kocabaşlar önemli görevler de üstlenmişlerdir¹².

1. Taşrada Muhtarlık Teşkilatının Kurulması

Osmanlı taşra idaresinde Tanzimat öncesinde eyaletler, beylerbeyi tarafından idare edilirdi. Her eyalet içinde değişik sayıda sancaklar vardı. XV. yüzyılda Anadolu ve Rumeli olmak üzere iki beylerbeyliği varken Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde sekiz, III. Murad (1574-1595) döneminde 34 beylerbeyi vardı. XVI. yüzyıl sonlarında 500, XIX. yüzyıl başlarında 250 kadar sancak vardı. Sancakların altında idari birim olarak kazalar vardı.

⁵ Mithat Sertoğlu, Mufasssal Osmanlı Tarihi Resimli- Haritalı, C. V, TTK, Ankara, 2011, s. 2921.

⁶ Enver Ziya Karal, “Mahmud II”, İslâm Ansiklopedisi, C.7, MEB Yay., İstanbul, 1978, s.168.

⁷ Kemal Beydilli, “Mahmud II”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2003, s. 354-355.

⁸ Musa Çadircı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, TTK, Ankara, 1997, s. 38.

⁹ Eryılmaz, a.g.e., s. 218.

¹⁰ İlber Ortaylı, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880), TTK, Ankara, 2000, s. 109; İlber Ortaylı, Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, s. 305.

¹¹ Ortaylı, 2000, s. 109.

¹² Özcan Mert, “II. Mahmud Döneminde Taşradaki Merkezîyetçilik Politikası”, Türkler, C. 13, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 727.

Kazalarda merkezden atanan kadılar görev yapardı. III. Selim (1789-1807) döneminde Anadolu ve Rumeli'nde 28 eyalet meydana getirilirken valilerle ilgili düzenlemeler yapıldı. Taşra idaresindeki ilk köklü düzenlemeler Sultan II. Mahmud döneminde gerçekleştirildi¹³. Nahiye daha çok coğrafi özelliklerin belirlediği bölgeler için kullanılırken idari olarak belirli köy ve mezra gruplarını ifade etmek için de kullanılırdı. Kazaların altında idari birim olarak nahiyeler, taşra idaresinde Tanzimat'tan sonra önemli bir değişiklik geçirmiştir. Nahiyelere nahiye müdürleri idareci olarak atanmıştır¹⁴.

Türkiye'de muhtarlık adı altındaki teşkilat ilk defa 1829'da İstanbul'da kuruldu. Muhtarlık teşkilatının ilk defa İstanbul'da kurulmasının bazı sebepleri vardır. Özellikle 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile İstanbul'da otorite ve güvenlik boşluğu ortaya çıktı. Çünkü daha önceki dönemlerde Yeniçeri Ocağı İstanbul'un kolluk hizmetlerini de görmekteydi. Ayrıca mahalle imamları taşradan gelenlere uygulanan mürur tezkeresinin kontrolünde başarılı olamamışlardı¹⁵. Her mahallede muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sanî şeklinde halkın oyuyla seçilen bu kişiler adına Darphane'de mühürler hazırlanır ve kendilerine gönderilirdi. Mahallenin güvenliği, doğum ve ölüm, mahalleye gelen ve gidenlerin kayıtları vergilerin tahsili konusunda görevlilere yardım; merkezin emir ve yasaklarının taşrada uygulanması gibi birçok görevler ifa etmekteydiler. Muhtarlar yanında köyün büyüklüğüne göre üç kişiden 12 kişiye kadar seçimle iş başına gelen ihtiyar heyetleri muhtarlara yardımcı olmaktaydı. Muhtarlar daha önceki dönemlerde mahalle imamları ve âyânların görevlerini yerine getirmeye başladılar¹⁶. 1871 Nizamnâmesi ile 20 hane üzerindeki köylerde ikinci muhtar seçilmesi kabul edildi. 18 yaşını dolduranlar bir yılda yapılan muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerine katılabildiği gibi muhtar seçilmek için 30 yaş ve 100 kuruş yıllık vergi verme şartı bulunmaktaydı¹⁷. İstanbul'a XIX. yüzyılın başından itibaren artan göçler karşısında mürur uygulaması gibi bir diğer tedbir de muhtarlıkların kurulması olmuştur. Muhtarlar şehirlerde güvenliğin sağlanması ve nüfusun denetim altında tutulması için önemli yetkilerle donatılmıştır¹⁸.

Musa Çadircı, muhtarlık teşkilatının taşrada ilk defa Kastamonu'da kurulduğunu söylemiştir¹⁹. Kastamonu sancağında Taşköprü âyânı Hacı Ömer halktan usulsüz olarak vergi toplayarak halka zulmetmeye başlayınca halk, âyânı Kastamonu mütesellimi Dede Mustafa

¹³ Nejat Göyünç, "Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (Tanzimat'a Kadar)", Osmanlı, C.VI, (Ed. : Güler Eren), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999, s. 77, 86.

¹⁴ Mehmet Ali Ünal, "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", Osmanlı, C.VI, (Ed. : Güler Eren), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999, s. 121.

¹⁵ Eryılmaz, a.g.e., s. 218-219.

¹⁶ Ali Akyıldız, Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 75-76.

¹⁷ Ortaylı, 2008, s. 433-434.

¹⁸ Çadircı, a.g.e., s. 38; aynı yazar, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", Belleten, C. XXXIV, S. 135, (1970 Temmuz), s. 411.

¹⁹ İlber Ortaylı, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan Yay., İstanbul 2001, s. 25.

Ağa'ya şikayet etmiş, Mütesellim Dede Mustafa Ağa, âyân üzerine kuvvet göndererek âyânın zulmüne son vermiştir. Mütesellim, yeni bir âyân seçtirmemiş, İstanbul mahallelerinde uygulanmakta olan muhtarlık sitemini Kastamonu sancağında uygulamaya başlamıştır²⁰. Başkent İstanbul dışındaki şehir ve kasabalarda muhtarlıkların kurulması 1833-1836 yıllarına rastlamaktadır. İlk defa Kastamonu mahalleleri ile sancaklarında muhtarlık teşkilatı kurulmaya başlanmış, halkın memnuniyetinden sonra Sultan II. Mahmud, bütün ülke genelinde muhtarlık teşkilatının kurulmasını emretmiştir²¹. Daha önceki dönemlerde halk ile devlet arasındaki ilişkileri yürüten âyânlık müessesesinin bozulması ile muhtarlık teşkilatının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır²². Muhtarların listeleri Şer'îye Sicillerine kaydedilerek İstanbul'da Ceride Nezareti'ne gönderiliyordu. Adlarına mühürler hazırlanıyordu. Tanzimat'ın hemen sonrasında muhtarlara düzenli maaşlar da bağlanmış²³. Her mahallede iyi huylu ve becerikli mahalle halkından iki kişi oybirliği ile muhtar seçilmiştir. Bunlardan birine "*muhtar-ı evvel*", diğerine "*muhtar-ı sanî*" denilmiştir. Muhtarlara imamlar kefil. Muhtarların en önemli görevleri bulundukları yerin güvenliği idi. Gelenlerin mürur tezkerelerine bakar, eğer gelen kişi mahalleye yerleşecekse kefil şartıyla mahalleye kabul edilirdi. Genelde mahalle muhtarlarının, gelen kişilere kefil oldukları da görülmektedir. Ayrıca mahalleye yeni gelen kişi mahalle defterine kaydedilirdi. Mahalleden ayrılacaklar da muhtarın bilgisi dahilinde ayrılırlardı. Mahalle veya köyden bir yere seyahate gitmek isteyenler muhtardan bir pusula almak zorundaydılar. Muhtarlar mahallede, ölen, başka mahalleye göçenlerin adlarını mahalle defterine kaydettikleri gibi aynı zamanda Defter Nâzırı'na da bildirmek zorundaydılar. Devletin vatandaşla ilişkilerinde birinci derecede rol alan muhtarlar aynı zamanda köyü ilgilendiren başta vergi tespiti ve tahsili gibi önemli konularda da mahalle veya köy halkını temsilen hazır bulunurlardı²⁴.

Mahalle ve köy muhtarları 1831 nüfus sayımından sonra sancaklarda kurulan Defter Nazırlarına, Defter Nazırları da İstanbul'daki Ceride Nezareti'ne bağlıydılar. Ancak muhtarların denetimini mütesellimler sağlamaktaydılar. 1864 tarihli Vilâyet Nizamnâmesi ile her köy ve mahallede iki muhtar seçilecek, seçimlerden sonra muhtarlar kazaya bildirilecek, kaymakamın tasdikinden sonra göreve başlayacaklardı. Ayrıca her köyde en az üç en fazla 12 kişiden oluşacak bir ihtiyar heyeti oluşturulacaktı. 18 yaşını dolduran yılda en az 50 kuruş vergi verenler muhtar seçimine katılabilecekti. Muhtar ve ihtiyar heyeti üyesi olmak için 30 yaşını doldurmuş olmak yanında yılda 100 kuruş vergi verme şartı bulunmaktaydı²⁵. Muhtar

²⁰ Eryılmaz, a.g.e., s. 219.

²¹ Çadircı, a.g.e., s. 38.

²² Eryılmaz, a.g.e., s. 220.

²³ Ortaylı, 2000, s. 110.

²⁴ Çadircı, a.g.e., s. 38-39; Çadircı, 1970, s. 414.

²⁵ Eryılmaz, a.g.e., s. 223.

ve ihtiyar heyeti, köyler arası yol ve mera davaları gibi konularda sorunları çözemezlerse kaymakamlara müracaat edeceklerdi. Ancak köylerin tüzel kişilik olmamasından dolayı büyük sorunlar yanında küçük problemler bile derhal merkeze yansıtılıyor, bu durum da gereksiz birçok yazışmalara sebep oluyordu. En önemli görevleri, vergi toplama işi olan muhtarların bu görevlerini yaparken zaman zaman suiistimallere yol açtıkları da bilinmektedir²⁶. Sultan II. Mahmud’la birlikte köy ve mahalle muhtarlarının seçimle atanması uygulaması Meşrutiyet’e gidişte önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir²⁷. Gayr-i Müslim mahalle ve köylerinde idari anlamda bir değişiklik yapılmamış, eskisi gibi papaz ve kocabaşlar görevlerini devam ettirmişlerdir. Gayr-i Müslim mahallelerindeki idari yapı 1864 Vilâyet Nizamnâmesi’ne kadar devam etmiştir²⁸. Kısa süreli de olsa bu dönemde gayr-i Müslim mahallelerine kâhyâlar atanmıştır. Kâhyâların bazı yolsuzluklara karışmasından dolayı bu uygulamaya son verilmiştir. Bu dönemde merkezden kâhyâların uyarılmasına yönelik bir takım emirlerin gönderildiği de görülmektedir. Eskiden olduğu gibi gayr-i Müslim mahallelerinin kocabaşlar tarafından idare edilmesine devam edilmiştir. 1860 yılında Rumeli’de kocabaşlar da muhtarlığa dönüştürülmüştür²⁹. 1864 Vilâyet Nizamnâmesi ile taşra idaresinde valilerin yanında vali yardımcılarını başta olmak üzere vilayet ve liva idarelerinde yeni idareciler de ortaya çıkmıştır. Vilayet idaresinde eğitim, güvenlik, evkaf, nüfus ve tapu işleri için müdürlükler ihdas edilmesi ile taşra idaresi önemli bir değişim geçirmiştir³⁰. 1864 Vilâyet Nizamnâmesi ile muhtarlık ve ihtiyar meclisi uygulamalarında düzenlemeler yapılmıştır. Bir yıl için seçilen muhtarlar uzun süre görevde kalıyor, topladıkları vergilerin uzun süre muhtarların zimmetinde kalması devletin vergi kayıplarına neden olmaktaydı³¹. 1871 Nizamnâmesi ile muhtarlar ve ihtiyar heyetinin yetkileri genişletildi. 1913 yılına kadar köy ve mahalle muhtarlarının yetki ve görevleri aynı şekilde devam etti. “*İdare-i Ummûmiye-i Vilâyât Kanun-ı Muvakkatı*” ile 1864 ve 1871 Nizamnâmelerinde yapılan düzenlemeler ortadan kaldırılınca mahalle ve köy muhtarları yasal dayanaktan yoksun kaldılar. Ancak hükümetin izniyle hizmetlerine devam ettiler³². Yeni düzenlemede köy ve mahalle idaresiyle ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durum muhtarlık ve ihtiyar heyetinin lağvedildiği anlamına gelmektedir. Ancak muhtarlar fiili olarak görevlerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Dahiliye Nezareti, bir talimatname hazırlayarak seçilen muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin o mahallin en yüksek mülkiye memurunun onayı ve tayini ile yapılacağını

²⁶ Ortaylı, 2000, s. 114-115.

²⁷ Musa Çadircı, “Tanzimat”, Osmanlı, C.VI, (Ed. : Güler Eren), Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999, s. 185.

²⁸ Ortaylı, 2001, s. 25.

²⁹ Ali Akyıldız, “Muhtar”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C.31, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2006, s.52.

³⁰ Mutullah Sungur, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Taşra İdaresi ve Vilâyet Yönetimi”, Türkler, C. 13, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 750-761.

³¹ Akyıldız, “a.g.md.”, s. 53.

³² Eryılmaz, a.g.e., s. 224-226.

belirtti. Yeni düzenlemede muhtarlara mebus seçimi, askerlik, tapu ve nüfus gibi çeşitli konularda ilmuhaber düzenleme yetkileri de vermiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde yapılan bu düzenleme 1934 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu kanunla belediye olan yerlerde muhtar ve ihtiyar heyetleri kaldırılmıştır. 1944 ve 1971'de çıkarılan kanunlarla muhtarların görev ve ödenekleri ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde idari yapıda oluşturulan muhtarlık teşkilatı günümüzde Türkiye'de devam ettiği gibi uzun bir müddet Osmanlı'nın çekildiği Suriye, Filistin ve Ürdün gibi yerlerde de uygulanmaya devam etmiştir³³.

2. Safranbolu Merkezde Muhtarlık Teşkilatının Kurulması

Safranbolu, Osmanlı döneminde Müslüman ve Gayr-i Müslimlerin bir arada yaşadıkları bir yerdi. Safranbolu'da XVI. yüzyılda; Kethüda, Kara Ali, Baba Mescid, Çeşme, Çavuş, Arabşir, Hacı Evhad, Fakih Pulad (Bolad), Cami, Küplüce ve Gebran mahalleleri yer almaktaydı³⁴. Gebran mahalleleri gayr-i Müslimlerin yaşadığı mahallelerdi. Safranbolu'da zamanla mahalle sayıları artmıştır. Bu durum, Safranbolu'da Osmanlı döneminde nüfusun arttığının da bir göstergesidir. XVI. yüzyılda Safranbolu'da rastlanan mahalle isimlerine XIX. yüzyılda da rastlanmaktadır. Eski mahalleler yanında yeni mahallelerin de ortaya çıktığı görülmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere XIX. yüzyıla kadar Safranbolu'da Müslüman mahallelerinde imamların, gayr-i Müslim mahallelerinde ise kocabaşların yönetici olduğu görülmektedir. H.1245/M.1829-1830 yılı vergi kaydında Safranbolu'da; Baba Sultan, Çavuş Ağa, Cami-i Kebir, Hacı Beyli, Hacı Halil, Zimmiyân-ı Kıran, Zimmiyân-ı Bolat, Müslüman Kıran, Kara Ali, Hacı Evhad, Müslüman Bolat, Çeşme, Tekye, Hüseyin Kethüda, Kavak ve Hacı Durmuş mahalleleri bulunmaktadır. Vergi hanesi olarak en büyük mahalle 12,5 hane ile Zimmiyân-ı Kıran, 4,5 hane ile Cam-i Kebir ve dört vergi hanesi Kara Ali mahallesi büyük mahalleler arasında yer almaktadır. Müslüman Bolat, Hacı Evhad, Müslüman Kıran, Zimmiyân-ı Bolat ve Hacı Beyli mahalleleri yarım vergi hanesi olarak kaydedilmiştir³⁵. Vergi hanesine bakılınca Kıran mahallesinde yaşayan gayr-i Müslimlerin ekonomik yapılarının oldukça güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Kıran ve Bolat mahallelerinde gayr-i Müslimler yaşarken diğer mahallelerde Müslümanlar yaşamaktaydı.

³³ Akyıldız, "a.g.md.", s. 53.

³⁴ Kenan Ziya Taş, "16. Yüzyılda Safranbolu İdari Yapısı ve Vakıfları", Ankara Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi, C.18, S. 29, (1996), s.203.

³⁵ Safranbolu Şer'iye Sicili (ŞŞS), 2118, s. 6b, 7a. Bu şer'iye sicili Zübeyde Soy Türk tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır. Bk. Zübeyde Soy Türk, "2118 Numaralı Safranbolu Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi", (Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük, 2013, s. 58-59.

Kastamonu merkezde muhtarlık teşkilatının kurulmasından sonra Kastamonu vilayeti sınırları içindeki yerlerde de kısa süre içinde muhtarların seçildiği görülmektedir. Safranbolu’da muhtarlık teşkilatının kuruluşu ile ilgili Safranbolu Şer’iye Sicili’nde belgeler bulunmaktadır. Yukarı da belirtildiği üzere muhtarlar seçildikten sonra adları sicillere kaydedilmekteydi. Aynı uygulamanın Safranbolu’da da yapıldığı anlaşılmaktadır. İstanbul’dan gönderilen ve taşrada muhtarlık teşkilatının kurulmasına yönelik belgelerin suretleri de bu kayıtlar içinde yer almaktadır. H.1249/M.1833-1834 tarihli Borlu mahallelerinde muhtar-ı evvel ve sanî ve imam atamaları ile ilgili belgede; Kastamonu Sancağı mütesellimi ve Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşlarından Dede Mustafa Ağa’nın İstanbul’da da kabul edilen kural üzere, Kastamonu merkezde her bir mahallede bir muhtar-ı evvel ve bir muhtar-ı sanî seçilerek aynı zamanda her biri mahalle imamı kefaletiyle Kastamonu mahallelerinde huzur ve nizam oluştuğu belirtilmiştir. Bunun üzerine aynı uygulama, Kastamonu’nun Sinop, Taşköprü ve Boyabat gibi diğer kazalarında da uygulanmaya başlanmıştır. Ahali bu uygulama ve huzur ortamından son derece memnun kalmıştır. Muhtarlara, İstanbul’a gönderilen defterlere göre kendilerine birer mühür de gönderilmiştir. Padişah, bu huzur ortamının diğer kaza ve sancaklarda da tesis edilmesi için ferman yayınlamıştır. Borlu kazasındaki mahallelerde evvel ve sanî olarak muhtar ile imamların kefalet sistemiyle her biri birbirine kefil olmak suretiyle görevlendirilmesini, yapılan görevlendirilmelerin halka duyurularak sicillere kaydedilmesi emredilmiştir. Muhtar ve imamların adlarının yazıldığı defterlerin merkeze gönderilmesi istenmiştir. Gurre-i Zilhicce 1249/11-14 Nisan 1834 tarihli bu belge ile Safranbolu kazasında muhtarların seçilmesi istenmiştir³⁶. Yine aynı tarihli bir diğer belgede liva merkezi olan Taraklıborlu diğer adı Zaferanborlu mahkemesinde her mahalledeki nüfus kayıtlarına göre gelen fermana göre mahalle ahali tarafından her mahalle için evvel ve sanî olarak iki muhtar seçildiği, kefalet sistemi ile seçilen muhtar ve imam isimleri ve imza defterlerinin merkeze gönderildiği ve halkın bu durumdan son derece memnun olarak padişaha dua ettikleri belirtilmiştir³⁷. Gelen emrin hemen Safranbolu’da uygulandığı anlaşılmaktadır. Gurre-i Zilhicce 1249/11-14 Nisan 1834 tarihli belgede Safranbolu mahallelerinde seçilen muhtar-ı evvel, muhtar-ı sanî ve mahalle imamlarının isimleri Safranbolu Şer’iye Sicili’ne kaydedilmiştir. Bu kayıttan Safranbolu’daki ilk muhtarların isimleri tespit edilebilmektedir.

---

³⁶ SSS, 2118, s. 85a.

³⁷ SSS, 2118, s. 85a.

Tablo 1: Zilhicce 1249/Nisan- Mayıs 1834'te Safranbolu merkez mahalleleri muhtar ve imam isimleri

Mahalle Adı	Muhtar-ı evvel	Muhtar-ı sanî	İmam
Baba Sultan	el- Hac Ali bin Hacı Mustafa	es-Seyyid Mehmed bin Osman	Mehmed bin Hacı Mehmed
Cami-i Kebir	es- Seyyid Mehmed bin Hacı İbrahim	Süleyman bin Abdullah	es- Seyyid Mustafa bin İsmail
Çarşı	es- Seyyid Mehmed bin Süleyman	es- Seyyid Ali bin İsmail	es- Seyyid Ahmed bin Ahmed
Çavuş Ağa ³⁸	es- Seyyid el- Hac Ali bin Ebubekir	Mehmed bin Feyzullah	Veliyüddin bin Ömer
Çeşme	es-Seyyid Ahmed bin Feyzullah	es- Seyyid Hacı Mustafa bin Mehmed	el- Hac Hüseyin bin Mustafa
Hacı Beyli	es- Seyyid Mustafa bin Abdullah	Hüseyin bin Mehmed	es- Seyyid Hasan bin Mustafa
Hacı Durmuş	es- Seyyid el- Hac Mustafa bin İbrahim	Mustafa bin Hasan	Ömer bin Hacı Mehmed
Hacı Evhad	es- Seyyid Hüseyin bin Osman	Mustafa bin Ali	Süleyman bin İsmail
Hacı Halil	Memiş bin İbrahim	Abdullah bin Feyzullah	es- Seyyid Mahmud bin Ahmed
Hüseyin Kethüda	Seyyid Halil bin Mustafa	es- Seyyid el- Hac Mustafa bin Mehmed	Tahir bin Halil
Kara Ali	el- Hac İbrahim bin	Ahmed bin Hacı	Ahmed bin

³⁸ Soy Türk bu mahallenin adını vermemiştir. Soy Türk, “a.g.t.”, s. 483. H. 1245 / 1829-1830 tarihli vergi kaydında yer alan ancak burada okunamayan mahallenin Çavuş Ağa mahallesi olma olasılığı yüksektir.

	Mehmed	Hüseyin	Abdurrahman
Kavak	İbrahim bin İsmail	el- Hac Osman bin Mehmed	es- Seyyid İsmail bin Mehmed
Müslüman Bolat	el- Hac Mustafa bin Osman	İsmail bin Ali	es- Seyyid İsmail bin Hacı Mustafa
Müslüman Kıran	Ali bin Mustafa	Ahmed bin Mehmed	es- Seyyid el- Hac Mustafa bin İsmail
Tekye	es- Seyyid Ahmed bin Mustafa	es- Seyyid Mustafa bin Ahmed	es- Seyyid Ahmed bin Hüseyin

Bu belgeden Safranbolu merkezdeki bütün Müslüman mahallelerinde muhtar-ı evvel ve sanî şeklinde muhtarların seçildiği anlaşılmaktadır. Ancak Zimmiyân-ı Kıran ve Zimmiyân-ı Bolat gibi gayr-i Müslim mahallelerinde muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sanî şeklinde seçimlerin yapılmadığı görülmektedir. Büyük olasılıkla gayr-i Müslim mahallelerinde eskiden olduğu gibi cemaatlerin kocabaş ve diğer cemaat liderleri tarafından idaresi sistemi devam ettirilmiştir. Cemaziyelevvel 1250/ Eylül- Ekim 1834 tarihli bir belgede Safranbolu’da gayr-i Müslimlerin yaşadığı Kıran mahallesindeki bir vasi tayini kaydında mahalle muhtarı olarak Stephan’ın isminin geçmesinden³⁹ gayr-i Müslimlerin mahalle idarecileri için kocabaş ve papaz yerine muhtar denilmeye başlandığı da görülmektedir. Seçilen muhtarların “*es-Seyyid*”, “*el- Hac*” gibi lakaplarına bakıldığında bu kişilerin toplumun önde gelen muteber kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonraki yıllarda Safranbolu’da muhtar- evvel ve muhtar-ı sanî şeklinde muhtarlar görevlendirilmiştir. Muhtarlar mahalleleri ile ilgili; veraset, alacak- verecek, boşanma, nafaka, vesayet, rüştü ispat ve mehir gibi bütün önemli olaylarda şahitlik yapmışlardır. Şer’iye sicillerindeki dava kayıtlarında birçok davada mahalle muhtarlarının isimleri bu sebeple kayıtlara geçmiştir. Aşağıdaki tabloda Safranbolu Şer’iye Sicillerinde bazı dava kayıtlarında isimleri geçen muhtarların isimleri verilmiştir. XIX. yüzyıl sonlarında da mahalle muhtarlarının mahalle ile ilgili işlerde her zaman ön planda oldukları görülmektedir.

³⁹ SSS, 2142, s. 9a.

Tablo 2: Safranbolu Şer'îye Sicillerinde isimleri tespit edilen Safranbolu'nun bazı mahalle muhtarlarının isimleri⁴⁰

Mahalle	Muhtar-ı evvel	Muhtar-ı sanî	Tarih
Baba Sultan	Hüseyin Ağa ibn Osman	Ali Ağa ibn Hasan	Rebiülahir 1297 / Mart-Nisan 1880
	Emin Ağa ibn Süleyman		Muharrem 1298 / Aralık 1880-Ocak 1881
Cami-i kebir	Hüseyin Efendi ibn Hacı Ali ⁴¹		Rebiülevvel 1297-Zilhicce 1297 / Şubat- Mart 1880-Kasım-Aralık 1880
Çavuş	Sırac Mustafa Ağa ibn Ahmed	Ahmed Ağa ibn Feyzullah	Rebiülahir 1297- Receb 1297 / Mart- Nisan 1880-Haziran- Temmuz 1880
Çeşme	Konak zâde İsmail Ağa ibn Hasan		Zilhicce 1296-Rebiülahir 1297 / Kasım- Aralık 1879-Mart- Nisan 1880
Hacı Halil	İnaş Mehmed Ağa ibn Mustafa	Çelebi oğlu Mustafa bin İsmail	Rebiülevvel 1297-Muharrem 1298 / Mart-Nisan 1880- Aralık 1880-Ocak 1881
Hüseyin Kethüda	Ahmed Ağa ibn Ali	Ali Efendi ibn Ali	Rebiülahir 1297 / Mart-Nisan 1880
Kara Ali	Bekir Ağa ibn Hacı Mustafa ⁴²	Terzi Mehmed Ali oğlu Emin bin	Zilhicce 1296-Cemaziyelevvel 1297 /

⁴⁰ SŞS, 2142, s. 14b, 32a, 33a, 33b, 35b, 36a, 41a, 44b, 46a, 48b, 50a, 51a, 55a, 57b, 61a, 62b, 66b, 69a, 69b.

⁴¹ Rebiülahir- Cemaziyelahir 1297 / Mart- Haziran 1880'deki kayıtlarda Molla Hüseyin olarak geçmektedir. SŞS, 2142, s. 48b, 57b.

		Mehmed Ali	Kasım- Aralık 1879- Nisan- Mayıs 1880
Kıran	Mehmed Ağa ibn Ahmed ⁴³	Mustafa Bey bin Feyzullah	Rebiülahir 1296 / Mart- Nisan 1879
Müslüman Bolad	Gümbe oğlu Molla Hüseyin bin Ahmed		Zilhicce 1296 / Kasım- Aralık 1879

3. Safranbolu Çevresinde Muhtarlık Teşkilatının Kurulması

Viranşehir sancağı dahilindeki diğer kazalarda da hemen muhtarlık teşkilatının kurulması için çalışmaların yapılması istenmiştir. 21 Zilhicce 1249 / 02 Mayıs 1834 tarihli bir belgeden Safranbolu, Ereğli ve Bartın'da muhtarlık teşkilatlarının kurularak muhtarların isim defterlerinin merkeze gönderildiği belirtildikten sonra diğer kazalarda da muhtarlıkların kurulması istenmiştir⁴⁴. 15 Muharrem 1250 / 25 Mayıs 1834 tarihli ferman suretinde; mürur tezkirelerinin muhtarlar tarafından mühürlenmesi, verilecek mürur tezkirelerinin kanuna uygun olmasını, muhtarlardan kanuna uygun davranmalarını, Viranşehir sancağı ve kazalarındaki muhtarların kendilerine gönderilen mühürle işlem yapmaları emredilmiştir⁴⁵.

Safranbolu merkezde yapılan muhtar görevlendirmelerinin diğer kazalarda da kısa sürede yapıldığı anlaşılmaktadır. Viranşehir sancağının kazaları olan Eflani, Yenice-i Eflani, Kızılbel ve Perşembe kazalarında da hemen muhtar seçimleri yapılmış ve isimler merkeze bildirilmiştir. 15 Rebiülevvel 1250 / 23 Temmuz 1834 tarihinde Viranşehir sancağındaki Eflani, Yenice-i Eflani, Kızılbel ve Perşembe kazalarındaki köylerde de muhtarlar görevlendirilmiştir⁴⁶.

⁴² Zilhicce 1296/ Kasım- Aralık 1879 tarihindeki kayıta Karnikepe zâde Ebubekir Ağa ibn Hacı Mustafa Ağa olarak geçmektedir. SŞS, 2142, s. 33b.

⁴³ Cemaziyelevvel 1297/Nisan- Mayıs 1880 tarihli kayıta Sipahi Mehmed Ağa ibn Ahmed olarak geçmektedir. SŞS, 2142, s. 55a.

⁴⁴ SŞS, 2118, s. 86a.

⁴⁵ SŞS, 2118, s. 91a-91b.

⁴⁶ BOA, A.RSK.d., 1673; Recep Karacakaya- İsmail Yücedağ- Nazım Yılmaz, Arşiv Belgelerinde Karabük, Karabük Valiliği Yay., Seçil Ofset, İstanbul, 2013, s. 60-68.

Tablo 3: Rebiülevvel 1250 / Temmuz-Ağustos 1834'te Eflani, Yenice-i Eflani, Kızılbel ve Perşembe kazalarının köylerindeki muhtarlar

Sancak	Kaza	Köy	Muhtar-ı evvel	Muhtar-ı sanî
Viranşehir	Eflani	Afşar Divanı	Bekir bin İbrahim	Feyzullah bin Bekir
		Akviran Divanı	Mehmed bin Süleyman	Salih bin Halil
		Bedil Divanı	Mehmed bin Osman	Ahmed bin İsmail
		Bürüncek Divanı	Abdullah bin Ömer	Mahmud bin Mustafa
		Celebler Divanı	Ömer bin Mahmud	Ahmed bin Ömer
		Çal Divanı	Abdullah bin Ömer	Mahmud bin Mustafa
		Çalışlar Divanı	Mehmed bin Mustafa	Mehmed bin Hasan
		Çukurgelik Divanı	Süleyman bin Ömer	Mehmed bin Ahmed
		Çukurviran Divanı	Hüseyin bin Mustafa	Mehmed bin Mustafa
		Dibcik Divanı	İbrahim bin Salih	Osman bin Mehmed
		Emirler Divanı	Osman bin Mehmed	İbrahim bin Salih
		Hacıağaç Divanı	Mustafa bin Salih	Mehmed bin Ömer

		Kavak Divanı	Emin bin Ali	Ahmed bin Emin
		Kocacık Divanı	Süleyman bin Mehmed	Mustafa bin Kudsi
		Mevrik Divanı	Ali bin Ahmed	Ahmed bin Ahmed
		Paşabey Divanı	Mehmed bin Eyüb	Tahir bin Mehmed
		Pınarözü Divanı	Mümin bin Mehmed	Hasan bin Mümin
		Saçak Divanı	Ali bin Osman	Mehmed bin İsmail
		Süne Divanı	Hüseyin bin Mehmed	Hüseyin bin Mustafa
		Şamlar Divanı	Emin bin Salih	Mehmed bin Ömer
		Tabaklar Divanı	Emin bin İsmail	Ahmed bin Resul
		Ulugeçit Divanı	Mustafa bin Ahmed	Ali bin Salih
		Yağlıca Divanı	Memiş bin Mustafa	Mehmed bin Mustafa
		Yalacık Divanı	Mehmed bin Emin	Abdurrahman bin Emin
Viranşehir	Yenice-i Eflani	Bağbaşı Köyü	Softaoğlu Hacı Ahmed bin İbrahim	Receb Sipahi oğlu Çatık Osman bin Osman
		Cemik Köyü	Ağa oğlu	Osmancık oğlu Ömer bin

			Mehmed bin Salih	Hüseyin
		Çeltük Köyü	Bekdaş oğlu Osman bin Bekdaş	Resul oğlu Mehmed bin Adbullah
		Firuz Köyü	Cıbrır oğlu İsmail bin Osman	Büzme oğlu Halil bin Hüseyin
		Güney Köyü	Hacı Hasan oğlu Ahmed bin Mustafa	Münib oğlu Ahmed bin Yusuf
		Hisar Köyü	Receb Beyzâde Mehmed bin Hasan	Mühürdaroğlu Selim bin Mehmed
		Ibrıcak Köyü	Ayan oğlu Mustafa bin Mustafa	Hacı Bey oğlu İsmail bin Mehmed
		İn Köyü	Hacı Muharrem oğlu İbrahim bin Mehmed	Hacı Muharrem oğlu İsmail bin İbrahim
		Satuk Köyü	Ferrac oğlu İbrahim bin Halil	Hacı İsmail oğlu Ömer bin Mehmed
		Söbüler Köyü	Karadana oğlu Osman bin Ali	Karadana oğlu Hüseyin bin Ali
		Tır Köyü	Receb Beyzâde Selim bin Hasan	Receb Bey oğlu Ahmed bin Selim

		Yortan Köyü	Alagöz oğlu Mehmed bin Osman	Ağa oğlu İbrahim bin Osman
Viranşehir	Kızılbel	Burunsuz Divanı	Abızar oğlu Veli bin Halil	Gökmen oğlu Emin bin İbrahim
		Karaağaç Divanı	Baki Bey oğlu Mehmed bin Ahmed	Baki Bey oğlu İsmail bin Mehmed
		Kayı ve Gölviran Divanları	Kahvecioğlu Ahmed bin Mustafa	Sarı Ahmed oğlu Mustafa bin Halil
		Kızılbel- Belen Divanı ile birlikte	Beşir Ağa zâde Ahmed bin Beşir	Ömer Bey zade Ahmed bin Ahmed
		Ödemiş Divanı Karabük ile beraber	Veli Bey oğlu Mehmed bin Selim	Ömer Efendi oğlu Yusuf bin Emin
		Saidler Divanı Kethüdalar ile beraber	Süleyman Bey oğlu İbrahim bin Ahmed	Muharrem Bey oğlu Feyzullah bin Ahmed
		Zora Divanı Gökviran ile beraber	Sancakdar oğlu Mehmed bin Ahmed	Nebi oğlu Ömer bin Mehmed

Safranbolu ve çevresinde muhtarlar, köy ve mahalledeki önemli idari ve sosyal işleri daha sonraki dönemlerde de devam ettirmişlerdir. Klasik dönemdeki veraset, vesayet, alacak verecek, rüştü ispat, ölüm keşfi, mehir ve nafaka gibi köyleriyle ilgili bütün önemli konularda muhtarların bilgisine ve şahitliklerine başvurulmuştur. Köy ve mahallelerindeki bütün önemli

işlerde ve resmi kayıtlarda muhtarların isimlerine rastlanmaktadır. Veraset ve nüfus gibi önemli konularda muhtarların şahitlikleri yanında mühürleri ile mühürledikleri ilmühaberler verdikleri de görülmektedir. Zilkade 1249 / Nisan- Mayıs 1834'te Safranbolu'nun Davudobası köyü muhtarı köydeki bir tarla davasında mahkemeye tarlayla ilgili bir ilmühaber sunmuştur⁴⁷. Özellikle Safranbolu'da muhtarlık teşkilatının kurulmasından sonra Safranbolu mahkemesinde birçok dava kaydında muhtarların isimleri geçmektedir. Aşağıdaki tabloda Safranbolu'ya yakın yerleşim yerlerinden Safranbolu Şer'ie Sicili'nde isimlerine rastlanan muhtarlara yer verilmiştir.

Tablo 4: Safranbolu Şer'ie Sicillerinde isimleri tespit edilen Safranbolu çevresindeki köylerdeki bazı muhtarların isimleri⁴⁸

Köy	Muhtar-ı evvel	Muhtar-ı sanî	Tarih
Aktaş nahiyesi Yörük köyü	Mustafa Ağa ibn Mehmed ⁴⁹		Cemaziyelahir 1250 / Ekim- Kasım 1834
Akviran	Kethüda zâde Hasan Ağa		Şevval 1296 / Eylül- Ekim 1879
Biticek Divanı	Mehmed Usta zâde Mehmed Ağa		Zilhicce 1296 / Kasım- Aralık 1879
Bostanbükü	Ahmed bin Osman		Safer 1298 / Ocak-Şubat 1881
Bulak	Mehmed Ağa ibn İbrahim	İsmail Ağa ibn Ömer	Cemaziyelevvel 1250 / Eylül- Ekim 1834
Bulak	İsmail Ağa ibn Ömer	Mustafa bin Hasan	Muharrem 1298 / Aralık 1880- Ocak 1881
Dânâ	Ali Ağa ibn Ahmed		Receb 1296-Safer 1297 / Haziran -Temmuz 1879- Ocak-

⁴⁷ SŞS, 2142, s. 3b.

⁴⁸ SŞS, 2142, s. 2b, 5a, 10b, 13a, 17a, 21b, 25a, 30a, 33a, 34b, 35b, 39b, 40a, 40b, 48a, 49b, 50b, 53a, 63a, 63b, 66a, 68a, 68b, 69b, 72b, 75a; SŞS, 2144, s. 27.

⁴⁹ Receb 1297/ Haziran- Temmuz 1880 tarihli kayıttaki Mustafa Ağa'nın lakabı Yarım olarak geçmektedir. SŞS, 2142, s. 68b.

			Şubat 1880
Eflani nahiyesi Nagize köyü	Mustafa Ağa ibn Ali		Muharrem 1297 / Aralık 1879- Ocak 1880
Gayza	Ahmed Ağa		Muharrem 1298 / Aralık 1880- Ocak 1881
Hacılar Obası	Ömer Ağa ibn Mehmed	Mehmed Ağa ibn Hüseyin	Şaban 1250 / Aralık 1834- Ocak 1835
İlbarıt	Hasan Ağa ibn Abdullah		Muharrem 1298 / Aralık 1880- Ocak 1881
Karıt	Hasan Ağa ibn Hüseyin ⁵⁰		Safer 1297-Receb 1297 / Ocak 1880-Haziran- Temmuz 1880
Keçinos nahiyesi Akviran köyü	Hacı İsmail bin Osman	İbrahim bin Hasan	Zilkade 1249 / Mart- Nisan 1834
Kılavuzlar	Hacı Mahmud Ağa Safer 1298 el- Hac Mehmed Ağa		Cemaziyelahir 1297 / Mayıs- Haziran 1880
Kızılviran-ı ulvî	Ali Efendi ibn Abdullah		Receb 1297 / Haziran- Temmuz 1880
Konarı		Ali Çelebi oğlu Ali oğlu ibn Mehmed	Rebiülevvel 1297 / Şubat- Mart 1880
Kozyaka	Mustafa Ağa ibn Osman	Yabub Ağa ibn Ömer	Safer 1297-Rebiülahir 1297 / Ocak 1880- Nisan 1880

⁵⁰ Receb 1297 / Haziran- Temmuz 1880'de Hasan Ağa'nın adı Hacı Ali oğlu Osman Çavuş olarak geçmektedir.

Tokatlı	Kara Kadı zâde Ahmed Ağa ibn Ahmed		Rebiülahir 1297 / Mart- Nisan 1880
Yazı köy ⁵¹	Feyzullah Ağa ibn Mustafa	Süleyman	Rebiülevvel 1250 / Temmuz- Ağustos 1834
Yazıköy	Mehmed Ağa ibn Hacı Emin	Süleyman Ağa ibn Süleyman	Zilhicce 1250 / Mart- Nisan 1835
Yazıköy	Zühtü Ağa ibn Mustafa		Safer 1297 / Ocak- Şubat 1880
Zobran		Hasan Ağa ibn Feyzullah	Rebiülevvel 1298 / Şubat- Mart 1881

Sonuç

Sultan II. Mahmud döneminde Osmanlı devlet idaresinde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde Osmanlı taşra idaresi yeniden düzenlenmiştir. Bu bağlamda taşra idaresinde muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sanî şeklinde muhtarlar köy ve mahalle idarelerinde görevlendirilmiştir. Ayrıca muhtarların yanında ihtiyar heyeti seçilmesi halkın taşrada yönetimde söz sahibi olmasına katkı sağlamıştır. XIX. yüzyıl başlarında Kastamonu vilayeti sınırları içinde yer alan Safranbolu Türkiye’de muhtarlık teşkilatının kurulduğu ilk yerleşim yerlerindendir. Safranbolu merkezdeki 15 mahallede muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sanî şeklinde idareciler görevlendirilmiştir. Muhtarlık teşkilatının Safranbolu’da gayr-i Müslim mahallelerinde kurulmadığı, klasik dönemde olduğu gibi kocabaşların gayr-i Müslimlerin devletle olan iş ve işlemlerinde görevlerini devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Muhtar görevlendirmelerinin Safranbolu’dan sonra çevre köy ve yerleşim yerlerinde de yapıldığı görülmektedir. Günümüzde Karabük ili ve ilçeleri sınırları içinde yer alan bu yerleşim yerleri Türkiye’de ilk muhtarlık teşkilatının kurulduğu yerlerin başında gelmektedir. Muhtarların görevlendirilmesi ile taşrada düzen ve güvenlik sağlanmış, vergi, nüfus ve devletin vatandaşla ulaşılması gibi alanlarda önemli kazanımlar sağlanmıştır. XIX. yüzyılda Osmanlı taşra idaresinde ortaya çıkan muhtarlık idaresi bazı değişikliklerle Cumhuriyet döneminde de

⁵¹ Receb 1250/ Kasım- Aralık 1834’te Yazıköy’ün muhtarı Mehmed Ağa ibn Emin iken Muhtar-ı sâbık olarak Feyzullah Ağa’nın adı geçmektedir. Feyzullah Ağa’nın yerine Mehmed Ağa ibn Emin’in muhtar olduğu anlaşılmaktadır. SŞS, 2142, s. 15b.

devam etmiştir. Günümüzde Türkiye'nin idari yapısında muhtar ve ihtiyar heyeti uygulaması devam etmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde taşra idaresinde yapılan düzenlemelerin günümüz taşra idaresinin temelini oluşturduğu görülmektedir.

Kaynakça / References

- Akyıldız, Ali (2004). *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*. İstanbul: İletişim Yay.
- Akyıldız, Ali (2006). “*Muhtar*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. C.31, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 51-53.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), (Bâb-ı Asaî Ruus Kalemi Defteri) A.RSK.d., 1673.
- Beydilli, Kemal (2003). “*Mahmud II*”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. C.27, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 352-357.
- Çadırcı, Musa (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ankara: TTK.
- Çadırcı, Musa (1970). “*Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme*”. Belleten. C. XXXIV, S. 135, 409-420.
- Çadırcı Musa (1999). “*Tanzimat*”. Osmanlı. C.VI, (Ed.: Güler Eren), Ankara: Yeni Türkiye Yay., 183-198.
- Eryılmaz, Bilal (2006). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*. İstanbul: İşaret Yay.
- Göyünç, Nejat (1999). “*Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (Tanzimat'a Kadar)*”. Osmanlı. C.VI, (Ed. : Güler Eren), Ankara: Yeni Türkiye Yay., 77-88.
- Karacakaya, Recep; İsmail, Yücedağ & Nazım Yılmaz (2013). *Arşiv Belgelerinde Karabük*. İstanbul: Karabük Valiliği Yay., Seçil Ofset.
- Karal, Enver Ziya (1995). *Osmanlı Tarihi*. C.V, Ankara: TTK.
- Karal, Enver Ziya (1978). “*Mahmud II*”. İslâm Ansiklopedisi. C.7., İstanbul: MEB Yay., 165-170.
- Mert, Özcan (2002). “*II. Mahmud Döneminde Taşradaki Merkezîyetçilik Politikası*”. *Türkler*. C. 13, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 720-729.
- Ortaylı, İlber (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*. Ankara: TTK.
- Ortaylı, İlber (2001). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Pan Yay.
- Ortaylı, İlber (2008). *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Safranbolu Şer'iyye Sicili (ŞŞS), no. 2118, 2142, 2144.
- Sertoğlu, Mithat (2011). *Mufasssal Osmanlı Tarihi Resimli-Haritalı*. C. V. Ankara: TTK.

Soytürk, Zübeyde (2013). “2118 Numaralı Safranbolu Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi”. (Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük.

Sungur, Mutullah (2002). “XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Taşra İdaresi ve Vilâyet Yönetimi”. Türkler, C. 13, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 750-761.

Taş, Kenan Ziya (1996). “16. Yüzyılda Safranbolu İdari Yapısı ve Vakıfları”. Ankara Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi, C.18, S. 29, 199-206.

Ünal, Mehmet Ali (1999). “Osmanlı Devleti’nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı”. Osmanlı, C.VI, (Ed.: Güler Eren), Ankara: Yeni Türkiye Yay., 111-122.

Yerasimos, Stefan (2006). “Tanzimat’ın Kent Reformları Üzerine”. Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu. (Halil İnalcık- Mehmet Seyitdanlıoğlu). Ankara: Phoenix Yay., 347-362.